

**Zgodovina slovenskega jezika
in oblikovanje slovenskih narečij
(glasoslovje)**

Vera Smole

vera.smole@guest.arnes.si

Zgodovina slovenskega jezika...

- **I. Obdobje praslovanskega narečja:**
(ok. 550–800)
- **II. Obdobje oblikovanja posebnega slovenskega jezika:**
 - **A) Podobdobje alpske slovanščine:**
(ok. 800–1000)
 - **B) Podobdobje alpske slovenščine:**
(ok. 1000–1200)
- **III. Obdobje nastanka slovenskega jezika:**
(ok. 1200–1400)
- **IV. Obdobje pospešene dialektizacije:**
(ok. 1400–1700)
- **V. Obdobje današnje slovenščine:**
(ok. 1700–1850)

Zgodovina slovenskega jezika...

I. **Obdobje praslovanskega narečja: (ok. 550–800)**

- naselitev s **SV** (ok. 550) in **JV** (ok. 585-590)
- postopna asimilacija s staroselci: Vlahi, Vzhodnimi Goti, Langobardi
- kmalu za tem še jezikovni stik z germanskimi Bavarci

Zgodovina slovenskega jezika...

II. Obdobje oblikovanja posebnega slovanskega jezika:

A) Podobdobje alpske slovanščine: (ok. 800–1000)

Brižinski spomeniki (976–1039)

Glasovne in naglasne spremembe:

- metateza likvid
- redukcija šibkih polglasnikov in sovpad krepkih:
 $\text{b, ɓ} > \text{ə}$
- depalatalizacija vokalnega in konzontanega sistema
- prehod $\text{ǣ} > \text{i}$
- skrajšanje starega akuta: $\text{lěto} > \text{lěto}$, $\text{žító} > \text{žito}$,
 $\text{múha} > \text{mùha}$

Zgodovina slovenskega jezika...

B) Podobdobje alpske slovenščine: (ok. 1000–1200)

Glasovne in naglasne spremembe:

- onemitev medvokalnega $\underset{\cdot}{i}$
- sovpad $*i$ in $*y > i$
- nastanek silabičnih $\underset{\cdot}{l}$ in $\underset{\cdot}{r}$:
- daljšanje kratkih cirkumflektiranih samoglasnikov ($\grave{e} > \hat{e}$, $\grave{o} > \hat{o}$, $\grave{a} > \hat{a}$)
- skrajševanje nenaglašanih dolgih samoglasnikov
- pomik starega cirkumfleksa: $zl\grave{a}to > zlat\hat{o}$ in $\grave{o}ko > \hat{o}ko > ok\hat{o}$!! Samo slovensko!
- umik kratkega naglasa na dolg psl. V: $du\grave{s}\grave{a} > d\acute{u}s\grave{a}$

Zgodovina slovenskega jezika...

III. Obdobje nastanka slovenskega jezika: (ok. 1200–1400)

Temeljni (osnovni) zakon razvoja slovenskega vokalizma: dolgi V > ožanje, diftongiranje; kratki V > reduciranje

Razpad $\text{ɨ} > \text{ə}$

Dialektizacija na
SV JV

- pę̄t, mę̄ka - pet, moka
- lies, buos - lėis, bȯus
- suh - süh
- trava - trãva

Zgodovina slovenskega jezika...

Proti koncu obdobja še:

Podaljšanje skrajšanega starega akuta in kratkega novega akuta **samo na JZ**

- samo v **nezadnjih** besednih zlogih:

(bràt, bràta > b'rat, brá:ta, krùh, krùha > k'ruh;
kòža > kó:ža

Nastanek 4 narečij:

- J, Z, S in V (različna frekvenca in distribucija V v sistemih)

Nato še umik kratkega naglasa na e in o:

že'na, ko'sa > žé:na, kó:sa oz. žêna, kôsa

Zgodovina slovenskega jezika...

IV. Obdobje pospešene dialektizacije: (ok. 1400–1700)

Več dokazov pismenstva, 16. stol. - KJ.

Glasovne spremembe:

- vokalizacija ə:

JZ: â > a: mâh > mâh – sovpad z a < a

SV: â > e: mâh > mêh – sovpad z e < ę

- monoftongizacija:

gorenjsko: e_i > ę; o_u > ɔ (snęg, bɔg)

dolenjsko: e_i = e_i; o_u > u (sneig, bug)

- nadaljevanje denazalizacije: del Z

- začetki moderne vokalne redukcije

- več konzonantnih sprememb (g > γ...)

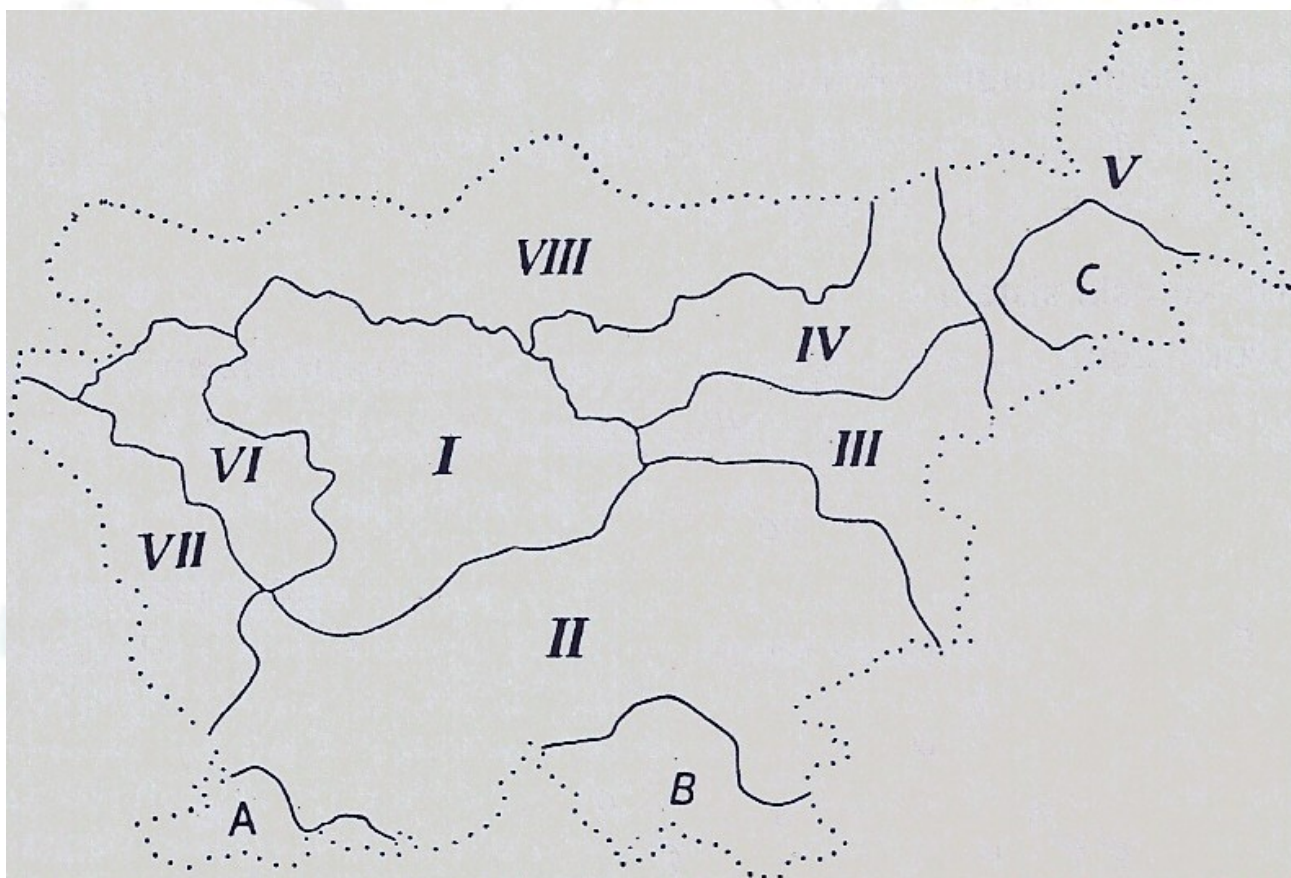
- daljšanje starega in novega akuta: še S in del V

- umik na prednaglasni polglasnik: męglà > mógla/'męgla

Zgodovina slovenskega jezika...

Posledica:

> nastanek 8 vokalnih sistemov:

Zgodovina slovenskega jezika...

V. Obdobje današnje slovenščine: (ok. 1700–1850)

- diferenciacija starih diftongov: $ou > au$; $ei > ai$
- diftongizacije še drugih dolgih V
- porast moderne vokalne redukcije: akanje, ukanje, ikanje, upada kratkih i in u $> \text{ə}$, popolne onemitve...
- številne K spremembe
- naglasne spremembe